

אקדמיה

● ידיעון האקדמיה ללשון העברית סיוון תשע"ג

יוצרים, מחנכים ודוברים בעברית

גם השנה חברו האקדמיה ללשון העברית והמכללות האקדמיות לחינוך לכינוס משותף. הכינוס התקיים בתל-אביב ביום ט' באדר (19 בפברואר) בשיתוף פורום מרכזי לימודי הלשון העברית במכון מופ"ת.

בכינוס, שנשא את השם "חיים בעברית", השתתפו יותר ממאתיים איש. את הכינוס פתחו נשיא האקדמיה פרופ' **משה בר-אשר**, ראשת מכון מופ"ת ד"ר **מיכל גולן** ומנהל האגף להכשרת עובדי הוראה במשרד החינוך **נח גרינפלד**.

במושב הפתיחה הרצה פרופ' בר-אשר על התגבשות התקן והאיר את מקומה של מסורת הלימוד בשיקולים לגיבוש התקן.

במושב הראשון "יוצרים בעברית" הרצתה חברת האקדמיה **אסתר גולדנברג** על עריכת לשון לכותבים על-פי דרכם, חברת האקדמיה **גיל הראבן** הרצתה על העברית היפה לספרות ו**שרי גוטמן**, מייסדת הוצאת הספרים "אחוזת בית", הרצתה על התפקיד הלשוני של עורך ספרות.

במושב השני "מחנכים בעברית" הרצה חבר האקדמיה ד"ר **מרדכי מישור** על שיטת הניקוד הנוהגת, שיש בה לטעמו מעמסה על המנקדים, ועל שיטות חלופיות. ד"ר **עמנואל אלון** ממכללת בית ברל הרצה על ערכו של הניקוד בלשון ובהוראה, וד"ר **עדית שר** ממכללת קיי הרצתה על לימוד אוצר המילים ביצירותיו של שלונסקי לילדים.

במושב השלישי "דוברים עברית" הרצה ד"ר **גבריאל בירנבאום** מן האקדמיה ללשון על שינויים בלשון ימינו בהשוואה לשינויים בלשוננו העתיקה. ד"ר **אורלי אלבק** מן האקדמיה הרצתה על הגורמים למורכבות הניסוח של הטקסט המשפטי.

בין ההרצאות נשמעו קטעי נגינה של הצמד "בשניים" וקטעי קריאה מפי ד"ר **עליזה רישביץ** ממכללת לוינסקי.

אפשר לצפות בהרצאות מהכינוס באתר האקדמיה במדור "אירועים שהיו" בלשונית "השתלמויות ואירועים".
אורלי אלבק

בחירות באקדמיה

בבחירות שנערכו בישיבת המליאה של האקדמיה ביום כ"ה בסיוון תשע"ג (3 ביוני 2013), נבחר **משה בר-אשר** לכהונה נוספת כנשיא האקדמיה, ו**אהרן ממן** נבחר לכהונה שנייה כסגן נשיא.

כן נבחרו חברים יועצים **אבנר הולצמן**, **יהודית הנשקה** ו**מלכה זמלי**.

פרופ' **אבנר הולצמן** הוא חוקר הספרות העברית החדשה, וכתב מחקרים חשובים על יצירותיהם של ברדיצ'בסקי וביאליק. ד"ר **יהודית הנשקה** היא חוקרת לשון חז"ל והעברית החדשה בפריפריה ולשונות היהודים. גב' **מלכה זמלי** הייתה חברת המזכירות המדעית של האקדמיה שנים רבות, הרימה תרומות חשובות במינוח ועשתה הרבה בשירות הציבור.

מי שהיו חברים יועצים **סיריל אסלנוב** ו**דוד רוזנטל** נבחרו חברים מלאים.

אברהם הולץ איש ניר-ירוק וירושלים, חוקר יצירת עגנון, נבחר חבר כבוד.

חילופי עורכים

פרופ' **לובה חרל"פ** התמנתה לעורכת "העברית". היא החליפה את פרופ' **משה פלורנטינו**, שערך את כתב העת משנת תשס"ג עד שנת תשע"ב. תודה לעורך היוצא וברכות לעורכת הנכנסת.

עוד בגיליון

- "מכיר טובה וגם אסיר תודה" מאת קרן דובנוב
- דברים לזכרו של משה אזר מאת חיים א' כהן
- למד לשונך: מונחי רפואת הלב
- "לפשר החותם שנמצא ליד הכותל המערבי" מאת שלמה נאה

קריאות חדשות במגילות קומראן

בח' באייר תשע"ג (18 באפריל 2013) הרצו עובדי מפעל המילון ההיסטורי **חנן אריאל** ו**אלכסיי (אליה) יודיצקי** וחבר האקדמיה פרופ' **אלישע קימרון** במרכז אוריון לחקר מגילות מדבר יהודה באוניברסיטה העברית. הרצאתם נסבה על קריאות חדשות במגילות "פשר על הקצים" (4Q181, 4Q180).

תצלומי המגילות הללו נתפרסמו לראשונה כבר לפני חמישים שנה, אולם בעקבות מיזם הספרייה המקוונת למגילות מדבר יהודה של רשות העתיקות, המעמיד לרשות החוקרים תצלומי תת-אדום חדשים ואיכותיים, נמצא כי אפשר לשפר מאוד את קריאת המגילות הללו. הקריאות החדשות מאירות באור חדש את ההבנה של המגילה כולה.

ההרצאה הציגה פרי אחד מפרות עדכון הטקסטים מן המגילות שבמאגרי המילון ההיסטורי. עבודת העדכון נעשתה בשיתוף פעולה הדוק עם פרופ' קימרון. הכרך השני של מהדורתו לחיבורים העבריים מקומראן עומד לראות אור בקרוב.

לזכרו של חבר האקדמיה משה אזר ז"ל

חיים א' כהן

פרופ' משה אזר הלך לעולמו ביום ט"ז במרחשוון תשע"ג, 1 בנובמבר 2012. הוא נולד בכ"ג בניסן תרצ"ד, אסרו חג הפסח בגולה, בבריסל שבבלגיה, לשם הגיעו הוריו חנן וזעלדא אוזרוביץ מפולין ארבע שנים לפני כן. בתעודת הלידה הבלגית נרשם משה כמוריס אוזרוביץ, וכך הוא נקרא כל ימי ילדותו.

ביום פלישת הנאצים לבלגיה נטלו הזוג אוזרוביץ את ילדיהם ומקצת חפציהם ונמלטו ברכבת אשר יצאה

מבריסל וחצתה את צרפת לכל אורכה עד הפירנאים, סמוך לגבול עם ספרד. במקום זה כלאו אותם הצרפתים במחנה הריכוז Rivesaltes, שכלל מחנה ריכוז שלטו בו רעב ומחלות. במחנה הזה נפטר הבן הבכור שמואל, כרבים אחרים, ממחלה; האב ברח מן המחנה ועקבותיו לא נודעו, האם נשארה במחנה, והילדים ישראל ומשה הוכנסו בשנת 1941 למוסד ילדים בהנהלה יהודית, שפעל מטעם OSE (Œuvres de Secour aux Enfants) – פעולות הצלת ילדים) והעניק חינוך יהודי דתי. עם כיבוש דרום צרפת על-ידי גרמניה הנאצית נשלחה האם ממחנה הריכוז לדראנסי ומשם אל מותה באושוויץ, ומשה וישראל הוחבאו בזהות נוצרית בבית ספר קתולי שהייתה בו פנימייה.

בסיועם של פעילי מחתרת יהודים הוברחו האחים, בכלל מאות ילדים אחרים, דרך אנדורה לספרד, וממנה לארץ ישראל בשנת 1944 באניה שהפליגה מקדיס. בארץ התחנך משה עם אחיו הגדול במוסדות אחרים, בכפר הרא"ה, בכפר אברהם ובקבוצת יבנה. כנער מצא לו עבודות ועיסוקים שונים, בהם סלילת הכביש לאילת, ובהיותו בן שבע-עשרה וחצי התגייס לצה"ל. לאחר שירותו הצבאי למד שנים אחדות, בהשפעת אחיו, בישיבת מרכז הרב בירושלים, וממנה פנה אל לימודיו באוניברסיטה העברית. במהלך לימודיו הכיר את בלהה, אף היא סטודנטית באוניברסיטה, בחוג לשפה וספרות ערבית, ואותה נשא לאישה בשנת 1963 בבית הכנסת שבקמפוס. עם נישואיו עברת את שמו מאוזרוביץ לאזר.

משה סיים את לימודי התואר הראשון והשני בחוג ללשון העברית באוניברסיטה העברית ואת עבודת הדוקטור כתב באוניברסיטת ננסי שבצרפת בהדרכת הפרופסור ז'ראר וייל. עם פתיחת האוניברסיטה בחיפה הוזמן להצטרף אל סגל מוריה והיא הפכה לביתו האקדמי. בה צמח וגדל, בה הגיע לדרגה העליונה של פרופסור מן המניין, ובה הורה עד צאתו לגמלאות וקבלת המעמד של פרופסור אמריטוס. באוניברסיטת חיפה אף כיהן כראש החוג ללשון העברית לא פחות מארבע פעמים ואף מילא במוסדותיה תפקידים אחרים. כאן המקום לציין שבד בבד עם הוראתו בחיפה הורה אזר כמורה מן החוץ גם בחוג ללשון העברית שבאוניברסיטת תל-אביב, שם למעשה הכרתיו לראשונה.

תחומי עיסוקו המדעי של משה אזר היו רבים ומגוונים. עיוניו חקרו את עברית המקרא, את לשון חז"ל ואת העברית החדשה, ועסקו בתחביב, סמנטיקה ופרגמטיקה, ובשנים האחרונות בהתמקדות בלשון ומשפט.

אל העיון בלשון המקורות בכלי הבלשנות המודרנית בא משה אזר מבפנים; אליו הוא הגיע כשתלמודו בידו, ודבר זה ניכר בכל עיסוק ועיון שלו בלשון חז"ל. את עיקר פרסומו בחקר הלשון קנה אזר בזכות ספרו הנודע "תחביר לשון המשנה", ועובדה זו צוינה בצדק בדברים שנאמרו ונכתבו עליו לאחר פטירתו. ואולם ראוי להזכיר גם את ספרו האחר, המוקדם, "לשונות התחיבות במקרא ובמשנה", שיצא לאור בשנת 1981. כל המעיין בספר זה רואה את המאור שבגישתו הבלשנית של אזר המנתח את הטקסט שלפניו מתוך הבנתו המלאה, ולעומק. הפרק העוסק, דרך משל, בגדר בלשון חז"ל לא היה יכול להיכתב אלא בידי תלמיד חכם המבין את המשניות שבמסכת נדרים לאשורן, ומתוך כך יכול להעמיד, לדוגמה, על שני סוגים של נדרי קונם – נדר המביע איסור אישי לעומת נדר המביע איסור חפצי. הקורא דברים אלו והוא מכיר את רקעם המונחי, על כורחו עולה לפניו ריחו של בית המדרש הליטאי היודע להבחין, כמעט על כל צעד ושעל, בין איסור חפצי לאיסור גברי – מונחים שאזר מעלה אותם בספרו גם בלשונם זה, ויודע להצביע על ההבחנה בין מה שעולה מעיונו לבין מה שמקובל בהלכה. וכמעשהו בלשון נדרים מעשהו בשאר לשונות שהוא דן בהם בספר הזה. מהם אזכיר כאן עוד את עיסוקו בסוגיית תנאי בני גז ובני ראובן ובמחלוקת רבי מאיר ורבי חנניה בן גמליאל במשנה (קידושין ג, ד) באשר לחלות התנאי מבחינה משפטית אם אין הוא מנוסח כתנאי כפול.

כפי שכבר צוין, עיקר תרומתו של אזר לבלשנות העברית המודרנית נתונה בספרו "תחביר לשון המשנה" – ספר פורץ דרך בעיון בתחביר לשון חז"ל הן על פי הכלים הבלשניים המודרניים והן על פי דרישות חקר לשון חז"ל המודרני המבסס את העיון בלשון המשנה על כתיב היד המעולים שלה. בעשור האחרון פנה אזר לתחום בלשני חדש – לשון ומשפט, תחום שבמסגרתו העמיק לעיין בטקסטים משפטיים, לנתחם ולפרשם. את עיקר כוחו בתחום הזה הראה בפרסומיו שראו אור בשנותיו האחרונות בכתבי העת "לשוננו", "העברית ואחיותיה" ו"בלשנות עברית" ובאכסניות נוספות – ואולם תחום זה העסיק אותו גם בשנותיו המוקדמות בשדה המחקר. אזכיר כאן לעניין זה את מאמרו בן השלושים שראה אור בשנת תשמ"ג (1983) ב"לשוננו לעם" מחזור לד, וכותרתו "על ו, או, ו/או". דומה שרבים מכירים את מאמרו הנוקב והמושחז של שופט בית המשפט העליון המנוח, חיים כהן, שבו יצא נגד השימוש בהרכב המשונה הזה "ו/או", בין במקום שהוא נצרך בין – ובעיקר – במקום שהוא איננו נצרך ועורכי הדין עושים בו שימוש לשם כסות עיניים בלבד (כותרת המאמר מעידה עליו כידו הטובה של מחברו וכלשונו החריפה והצינית – "סכלות ו/או איוולת"). ואולם דומני שכנגד הרבים המכירים את המאמר הזה של חיים כהן לא רבים מכירים את מאמרו של אזר שבא בעקבותיו, כתגובה, כשנתיים וחצי לאחר מכן. במאמר זה פנה אזר לעיון מעמיק ביסודו הלשוני של ו/או מבחינה לוגית, עיון שמצד עמקותו ספק בעיניי גם היום אם אכסנייתו הראויה הייתה "לשוננו לעם" דווקא. העיון עיון הוא, ובלא פנייה, וסופו שהוא מסכים עם עיקרי הדברים של כבוד השופט, אלא שעם זאת הוא מעלה להרכב ו/או צד זכות או מה שאזר קוראו "שימוש נסבל של ו/או". במאמר האחרון שפרסם אזר בכרך השבעים וארבעה של "לשוננו",

* דברים שנאמרו בישיבת מליאת האקדמיה, י"ב באייר תשע"ג (22.4.2013). תודתי לאשתו של משה אזר ז"ל, בלהה אזר, ולאחיו, ישראל אזר, ייבדלו לחיים ארוכים, על סיועם במסירת הפרטים הביוגרפיים.

במשך שלושים שנה היה משה אזר חבר האקדמיה ללשון העברית והיה פעיל בוועדותיה, במנהלתה וכמובן בדיוניה במליאתה. חברי האקדמיה זוכרים בוודאי לטובה ולברכה את השתתפותו הערה בשיבות מליאת האקדמיה שמה לא נעדר אלא כשתקפה עליו מחלתו ביותר. חוקר פורה ועצמאי היה משה אזר. תורתו ועמו ועם הדורות הבאים, ובה ימצאו נוחם חבריו ובעיקר בני משפחתו. זה האיש משה חסר ויחסר בנופה של האקדמיה. תהי נשמתו צרורה בצרור החיים ויהי זכרו ברוך.

שהוקדש לזכרו של יחזקאל קוטשר ז"ל, הוא חזר אל אהבתו הישנה – חקר לשון חז"ל – ותרים לדרך זה את עיונו המקיף והמפורט במשמעה של **לפיכך** בלשון חז"ל. דוק: "לשון חז"ל" – לא "לשון המשנה", לא "לשון התנאים", אלא "לשון חז"ל" בכלל. ואל יאמר האומר מטבע לשון הוא. לא כי כוונה יש בנקיטת מונח זה, והיא מבוארת בפירוש בהערה הפותחת את המאמר בזה הלשון: "במונח 'לשון חז"ל' הכוונה במאמר זה היא ללשון התנאים והאמוראים עד חתימת התלמוד הבבלי בסוף המאה השישית". משפט זה לא בכדי נאמר. יש בו אמירה שאזר השמיעה בקול ברור באחת מהרצאותיו האחרונות שבה קרא לחזור אל חקר לשון חז"ל בכללה, תוך ראיית לשון התנאים והאמוראים לשון אחת, חטיבה אחת.

מכיר טובה – אסיר תודה

קרן דובנוב

שמשמעה 'תודה' היא לגול מוטונימי של מילה שמשמעה 'חן', 'חסד', כגון χάρις (kharis) ביוונית (שהיא מקור המילה האנגלית charity – 'צדקה') ו-gratia בלטינית, וכך גם הצירוף העברי חן-חן שנוצר בהשראת פסוק מזכריה (ד, ז) ומשמש במשמעות 'תודה' בלשון ימי הביניים וגם בעברית בת ימינו. לעומת זאת בגרמנית ובלשונות הקרובות לה המילה שמשמעה 'תודה' התפתחה בדרך אחרת.

לשונות אירופה הנוקטות לשון תודה במשמע 'הכרת טובה' השפיעו על העברית בעת החדשה, וכך נולד הצירוף **הכיר תודה** בספרות ובעיתונות העברית בחו"ל במאה התשע-עשרה ובראשית המאה העשרים. דמיון הצליל של המילים **טובה** ו**תודה** ודאי סייע להיווצרות הצירוף הזה. לכאורה הצירוף **הכרת תודה** אינו הגיוני כל כך, משום שאדם שעשו לו טובה הוא עצמו אומר תודה, ואינו צריך להכיר בה. זאת ועוד, משמעות היסוד של השורש יד"י שממנו נגזרה המילה תודה הוא 'הכרה באמת', לכן יש כפילות ב**הכרת תודה**. ייתכן שבדיעבד הביטוי נתפס בתור חֶסֶד (אליפטי) במשמע 'הכרה בחובת ההודיה'.

הצירוף **הכיר תודה** עלה מאירופה לארץ ישראל. לדוגמה, הסופרת החלוצה נחמה פוחצ'בסקי הרבתה להשתמש בו. לעתים אפילו סופרי המופת בראשית המאה העשרים השתמשו בצירוף הזה. ביאליק נקט את הביטוי פעמיים במהדורה הראשונה של סיפורו "מאחורי הגדר" (בכתב העת "השילוח" בשנות תרס"ט-תר"ע), ואולם במהדורות המאוחרות יותר של הסיפור הוחלף הצירוף ב**הכיר טובה**, כנראה בעקבות עריכה של ביאליק עצמו.

הרחבת השימוש בלשון העברית בכתב ואחר כך גם בעל פה בעת החדשה הולידה צורך בגיוון ביטויים של פעולות הדיבור, ובכלל זה פעולת ההודיה. אדם שנהנה מעזרה נדיבה או מגמילות חסד יוצאת דופן עשוי להרגיש שביטויי השגרה **תודה רבה** או **חן חן** הם סתמיים ונדושים מכדי להביע את רגשותיו. במאה התשע-עשרה החל לשמש צירוף חדש – **אסיר תודה** בתבנית הצירוף המקראי **אסיר תקווה** (זכריה ט, יב). הוא מביע תחושת חובה עמוקה כעין אסיר הכלוא בתחושת חיוב התודה לאיש חסדו. הצירוף מזכיר במקצת שימוש בפועלי חבות להבעת טובה בלשונות אירופה, כגון באנגלית I am very obliged to you. לא מן הנמנע שהצירוף **אסיר תודה** נוצר לפני הצירוף **הכיר תודה** והיה אחד המניעים להיווצרותו.

בלשון ימינו יש המחליפים **הכיר טובה** בהוקיר טובה, שוב בשל קרבת הצליל וקרבת המשמעות גם יחד. בביטוי **הוקיר טובה** יש מידה של היגיון, אבל אין בו דיוק, שכן אנו רוחשים כבוד (קָר) בעיקר למיטיבנו ולא לטובות שהם עושים. בסופו של דבר יש שהדוברים משתמשים גם בצירוף **הוקיר תודה**, שאינו מזכיר כלל את הצירוף מן המקורות – **החזיק טובה**.

תחומי דעת רבים עוסקים בתחושה שהאדם חש כלפי מי שהיטיב את: תורת המוסר, פילוסופיה, פסיכולוגיה התפתחותית ועוד. התחומים האלה מלמדים כי מדובר במושג מורכב. יש בו יסודות אחדים, ויש הבדלים בתפיסתו בקרב בני דתות ותרבויות שונות. מה השם המתאים ביותר לתחושה זו? איזה רכיב הוא העיקר בו? אין תשובה אחת אוניברסלית על השאלה הזאת; אדרבה, בעיקרון השמות יכולים להיות מגוונים למדי, לדוגמה "הערכת המיטיב", "כיבוד החסד", "רגש תודה" ואולי "חובת תודה" (בתרבות המחייבת את התחושה הזאת או את ביטוייה במעשים).

בשמו של המושג הזה בעברית הקלסית מצויה תמיד המילה **טובה** – המציינת את מה שהאדם קיבל, ולא **תודה** או **הודיה** – המציינת את מה שהוא חב בעבור הטובה שקיבל. הביטוי הקדום ששימש בהקשר זה הוא **החזיק טובה**. על הנאמר בספר דברים "אֲשֶׁר תִּצְדָּק אֶת בְּנֵיכֶם לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת" (לב, מו) דרש מדרש ספרי: "אמר להם: צריך אני להחזיק לכם טובה שתקיימו את התורה אחריי, אף אתם צריכים אתם להחזיק טובה לבניכם שיקיימו את התורה אחריכם" (סימן שלה). הפועל **החזיק** משמש כאן במשמעות מושאלת: מי שמבין שקיבל טובה כאילו אוהז בה. בפרקי אבות מובא הביטוי בתיאור ההערכה שאדם עשוי לחוש כלפי עצמו, מעין גאוה: "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לך נוצרת" (ב, ח).

בלשון ימינו הביטוי **הכיר טובה** נפוץ מן הביטוי **החזיק טובה**. רעיון מאוד בספרות העברית המאוחרת, ונראה שמקורו בספרות ימי הביניים. רש"י בפירושו לתלמוד השתמש בצירוף **הכיר להחזיק טובה** (עבודה זרה ה"א). ההפך **ממחזיק טובה** או **מכיר טובה** הוא **כפוי טובה**, וגם ביטוי זה מורש מלשון חכמים ומלשון ימי הביניים. לכאורה הקשר בין הפועל **כָּפַה** במשמע 'הכריח' ובין אי-הכרת טובה אינו שקוף. במילון בן-יהודה מוסבר שהשורש כפ"י משמש כאן במשמעות של העלמה, כמו שכופים כלי (הופכים אותו על פיו) מעל חפץ כדי להסתירו.

בערבית משמש במשמעות 'כפוי טובה' ביטוי דומה למדיי – ناکر الجمیل (נאכר אל-ג'מיל), 'אינו מכיר טובה', מפורש נכ"ר המצוי גם בעברית, כגון בפועל הִתְנַכֵּר (וכן הִפְיֵר במשמעות ההפוכה).

שלא כמו בעברית, בלשונות רבות באירופה הביטויים שמשמעים 'מכיר טובה' מכילים את שורש המילה שפירושה 'תודה', מעין 'מלא תודה' או 'בעל תודה': dankbar בגרמנית וביידיש, grateful או thankful באנגלית וביטויים דומים בלשונות הסלאויות. אותם התארים במוספיות השלילה, כגון undankbar בגרמנית או ungrateful ו-thankless באנגלית, הם החלופות של **כפוי טובה** בלשונות אלו. באחדות מלשונות אירופה מילה

מפעם

- דִּפְּיִבְּרִילָטוֹר (באנגלית: defibrillator)

מכשיר המסדיר את המְקָצֵב (ריתמוס) של פעימות הלב. משתמשים במכשיר זה לטיפול בפרפורים בחדרים או בעליות של הלב. המכשיר גורם הלם חשמלי המשתק את כל הפעילות החשמלית של הלב. הקוצב המהיר והטבעי בלב מתאושש ראשון ומשתלט על מקצב הלב.
הפְּעָמָה (defibrillation) היא פעולת המכשיר.

מפעם נשֶׁתַל הוא מפעם המותקן מתחת לעור. כשהמפעם הנשתל מזהה הפרעה במקצב הלב, הוא מנסה להתגבר עליה על ידי קיצוב, כלומר הפעלת הלב במהירות העולה על מהירות המקצב המהיר; בעת הצורך הוא מפיק הלם חשמלי כדי להפסיק את ההפרעה שעשויה להיות קטלנית.

פְּעָמָת

- (באנגלית: palpitations)

מצב שבו אדם חש את פעילות לבו, שלא כבמצב הרגיל שבו אין אדם חש בפעילות זו. הסובל מִפְּעָמָת עשוי לחוש פעימות לב חזקות או חלשות, מהירות או אטיות, סדירות או בלתי-סדירות ועוד.
השורש פע"ם מציין בין היתר 'הכאה', 'נקישה'. משמע זה בא לידי ביטוי במילים פְּעִימָת לֵב, מְפָעֵם, פְּעָמָת.

זֵלוּחַ זֵלוּחַ

- פְּרָפּוּזְיָה (באנגלית: perfusion)

מעבר של נוזל, בעיקר דם, דרך רקמה או איבר בגוף. היעדר זילוח של דם לאיבר או לרקמה עלול לגרום נמק.
השורש זל"ח מקורו בלשון חז"ל, והוא קרוב במשמעו לשורשים זל"ג וזל"ף. זל"ח הוא מי בושם, למשל: "אין מְזַלְחִין את הבית בכל מיני זְלָחִין" (תוספתא שבת יז, ג).

פְּקִיקָה

- (באנגלית: thrombus)

קריש דם החוסם כלי דם חסימה חלקית או מוחלטת.
שלא כפְּקִיקָה - קְרִישׁ (blood clot) הוא דם שנקרש (מחוץ לכלי דם) בתוך איבר חלול, כגון בלב, בבטן או בריאה. המונח פְּקִיקָה, השקול במשקל המילה קְרִישׁ, בא במקום המילה פְּקִיקָה שנקבעה בעבר.
התופעה של היווצרות פְּקִיקָה נקראת פְּקִיקָת (תְּרוֹמְבוֹזָה, thrombosis).

מְבַחַן מְאָמֶץ

- רווח בטעות: אֶרְגוֹמֶטְרִיָה (באנגלית: exercise test, exercise stress test)

בדיקה שבה הנבדק נדרש לפעילות מאומצת ומבוקרת על מסילת כושר או על אופני כושר. בד בבד מְנִטְרִים תפקודים בגוף - לחץ דם, דופק, קצב הלב ומקצבו, וכמו כן נעשה רישום-לב חשמלי (רְל"ח = אק"ג) רצוף.

נהור

■ (באנגלית: lumen)

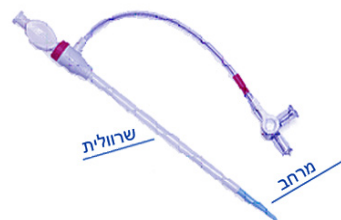
החלק הפנימי של צינור בגוף, כגון עורק או וריד.

נהור הוא אור בארמית. את המילה חידש ד"ר יוסף אבן-אודם, מחבר "מילון רפואי חדש", בהשראת המילה הלועזית lumen שמשמעה אור. מונח זה משמש בהשאלה בלשונות לעז לציון פתח שדרכו חודר האור, ומכאן גם החלק הפנימי של הצינור.

מרחב

■ דילטור, דילטטור (באנגלית: dilator, dilatator)

מכשיר המרחיב פתח של כלי דם או של איבר צינורי אחר בגוף כגון וט. צורתו גליל דק וקצהו חרוטי. המרחב מסייע להחזיר צינורות בעלי קוטר הגדול מכלי הדם או מן האיבר. הוא גם מרחיב היצרויות. יש להבחין בין מרחב שהוא מכשיר ובין **מרחב כלי דם** שהוא תרופה או חומר אחר שתפקידם להרחיב כלי דם (vasodilator).

שרולית

■ (באנגלית: sheath [for catheterization])

צינור המוחדר לכלי דם ודרכו מעבירים צנתרים, אלקטרודות וציוד פולשני אחר לצורך בדיקה או טיפול. השרולית היא מעין גליל חלול העוטף את המרחב ושניהם מוחדרים יחד לכלי דם.

מנגש ורידי

■ פורט (באנגלית: venous port)

התקן הזלפה המושתל מתחת לעור, בדרך כלל מתחת עצם הבריח, ומאפשר גישה נוחה ומהירה לווריד מרכזי. המנגש משמש למתן תרופות בקביעות ישירות לווריד מרכזי ופותר את הקושי שבמתן תרופות בקביעות לווריד היקפי. למנגש מכל קטן שבצדו הפונה לעור יש כיסוי גומי, ובצדו האחר צנתר ארוך המוחדר לווריד מרכזי. התרופה מוכנסת למכל, וממנו היא עוברת לצנתר ומן הצנתר לווריד. המנגש משמש בעיקר חולי סרטן הזקוקים לטיפולים כימיים.

שקיפה

■ -סקופיה (באנגלית: -scopy)

בדיקה רפואית שבה צופים באיברי הגוף באמצעות סיב אופטי המוחדר לגוף. לדוגמה: שקיפת חזה (thoracoscopy), שקיפת המעי הגס (קולונוסקופיה). מכשיר השקיפה נקרא **משקף**. לעתים המשקף משמש גם ללקיחת דגימת רקמה (ביופסייה) ולניקוז הפרשות.

המונחים שבעלונים האלה הם לקט של המילון **מונחי רפואת הלב** שאושר במליאת האקדמיה בשנת תשע"ג (2013). תודתנו על הסיוע בהכנת העלונים נתונה לד"ר בנימין מזוז, חבר הוועדה למונחי רפואה.

לפשר החותם שנמצא ליד הכותל המערבי

שלמה נאה

ד"ר ירדני נמנעה מלהכריע ולדעתה אין כאן קריאה חד-משמעית, וכל ההצעות אינן אלא השערות שאינן ניתנות להוכחה בשלב זה. לאור זאת עליו להודות כבר עכשיו שאם האות האחרונה בשורה העליונה היא יו"ד הפירוש שאציע להלן איננו אפשרי. פירוש זה בנוי אפוא מעיקרו על ספק, אלא שזה גורלו של כל פירוש לממצא כל עוד לא ימצאו לו מקבילות.

אני מציע לקשור את החפץ לתפקיד מסוים במנהל המקדשי, המתואר בפירוט במשנה במסכת שקלים. לפי חוקי הקרבנות שבתורה, קרבנות

בהמה צריכים להיות מלווים בסולת, בשמן וביין שמידתם קצובה לפי סוג הבהמה: מידה אחת לבקר, אחרת לאילים ושלישית לשאר הצאן (במדבר טו, א-טו). לציון תוספות אלו נטבע בלשון המשנה המונח "נסכים". לפי המשנה היו קבלנים שסיפקו את צורכי הנסכים למקדש (שקלים ד, ט), ובתחום המקדש התנהל מסחר ליחידים בצורכי נסכים בפיקוח ממוני המקדש (שם ה, ג-ה). מכירת הנסכים נוהלה בעזרת אסימונים המכונים **חותמות** בלשון המשנה, ששימשו כמין שוברים או תחליף-כסף לשימוש פנימי של המקדש: "ארבעה חותמות היו במקדש, וכתוב עליהם 'עגל', 'זכר' [=אֵיל], 'גדי' ו'חוטא'. בן עזיי אומר: חמישה היו, וארמית כתוב עליהן: 'עגל', 'דָּבָר', 'גָּדִי', 'חוטא דל' ו'חוטא עשיר'" (שם ה, ג. על פי כ"י פרמה 138). הכינוי "חותמות" מלמד שהאסימונים הללו היו עשויים בצורת חותם או טביעת חותם (בולה). הכיתוב שעל החותמות ציין את כמות הנסכים הנדרשת לפי סוג הבהמה. מסתבר שהשמות "עגל" ו"גדי" נבחרו לייצג את הבקר והצאן מפני שבדרך כלל, מסיבות כלכליות, רוב הבהמות שהובאו לקרבן היו הקטנות בסוגן,

עגל בשביל קרבן מן הבקר וגדי בשביל קרבן מן הצאן.

מסורות התנאים נחלקות באשר ללשון הכתובות שעל החותמות, ולפי מסורתו של בן עזאי היו בארמית: "עֵגֶל", "דָּבָר" ו"גָּדִי". המסחר בעזרת אסימונים היה כרוך, כצפוי, בקנייה של אסימון בדוכן אחד ובשימוש בו בדוכן אחר, כפי שמתארת המשנה: "מי שהוא מבקש נסכים הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, ונותן לו מעות ומקבל ממנו חותם. בא לו אצל אחיה שהוא ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים" (שם ה, ד). מטרת השיטה הזאת הייתה, כנראה, לאפשר למנהל המקדש לקבוע מחירים אחידים ולפקח עליהם, ולמנוע ספקולציות שהיו יכולות להתרחש אילו היו הקונים משלמים ישירות לידי הספקים.

כדי למנוע שימוש לרעה בחותמות, היה כל חותם תקף ביום קנייתו בלבד. לשם כך הכיתוב שעל החותם צריך היה לכלול גם את התאריך, וכך אומרת המשנה: "ושם היום כתוב עליהם מפני הרמאין" (שם ה, ה). על כך שואל התלמוד: "הגע עצמך שזיווג אותו היום?" - הרי הרמאי יוכל להשתמש בחותם הזה ביום המתאים בשבוע הבא, ומה הועלנו בציון שם היום? - ומשיב: "שם משמר היה כתוב עליו" (ירושלמי, שקלים ה, ה).

אפשר שבדברים אלו רומז התלמוד לשיטה עתיקה של ציון השבועות לפי שם משמר הכהונה שעבד במקדש באותו שבוע. משפחות הכהונה התחלקו לעשרים וארבעה משמרות שנקבעו בימים קדומים (דברי הימים א, א,

בחג החנוכה בשנת תשע"ב דווח על תגלית מעניינת שנתגלתה בשכבת העפר שמילאה את תעלת הניקוז שלמרגלות קשת רובינסון, בחפירות שמנהלת רשות העתיקות בגן הארכאולוגי בירושלים. מדובר בחפץ קטן עשוי טיין, דמוי חותם, בקוטר של כשני סנטימטרים, שעליו טבועות שש אותיות בשתי שורות, שלוש אותיות בכל שורה.

החפץ הוצג במסיבת עיתונאים, והגילוי זכה לפרסום נרחב בעיתונות הכתובה ובמרשתת. מאחר שאין לי גישה לממצא עצמו אוכל להסתמך

רק על הדברים ועל הצילומים שהופיעו בפרסום באתר רשות העתיקות. לפי הפירוש המוצע שם האותיות הטבועות על החותם הן **דכא ליה**, הכתובת היא ארמית ומשמעותה "טהור לה". ההנחה היא כי "החפץ נושא הכתובת שימש לסימון של מוצרים או חפצים שהובאו לבית המקדש, והכרח היה שיהיו טהורים". בהקשר הזה וברוח חג החנוכה, הוזכרה גם הברייתא הידועה בתלמוד הבבלי המספרת על כך שהשמן שהיה מונח "בחותמו של כהן גדול".

אלא שדווקא דוגמה זו חושפת מספר קשיים בפירוש הזה. סימן שתפקידו להעיד על טהרה של חפצים המובאים למקדש צריך להיות עשוי כך שיוכל לשמור על תוקפו עד שעת השימוש בו במקדש. כזה הוא חותמו של הכהן בסיפור על כך שהמון החותם מוטבע בבית הבד, מיד לאחר מילוי השמן, על הטיין החותם ואוטם את פתח הכלי. השתמרות החותם בשלמותו על מגופת הפך מעידה שהפך לא נפתח, וממילא השמן שבו נשמר טהור.

אילו היה זה תפקידו של החפץ שלנו, הוא היה צריך להיקשר לכלי באופן שאינו מאפשר את פתיחת הכלי בלי להסירו. אבל כפי שהוא נראה בצילומים אין בו זיזים בולטים או נקב להשחלת פתיל כדי לקושרו באופן שאינו ניתן להסרה. הפריט נראה כדבר שעמד בפני עצמו, שלא נוצר בכוונה להצמידו למשהו אחר.

גם לשון הכתובת, לפי הפירוש שהוצע, בעייתית. הביטוי "טהור לה" (בעברית או בארמית) אינו מוכר, ולפי הרגלי הלשון מתבקש שאחרי "טהור ל-" יבוא ציון של דרגת הטהרה: טהור לקודש, טהור לחולין וכדומה.

לפי שעה, בשלב המסופק שאנו נמצאים בו עתה, אני מבקש להציע קריאה ופירוש אחרים לכתובת, שאין להם עניין בטהרה דווקא. התייעצתי עם ד"ר עדה ירדני באשר לכיתוב שעל החותם. לדעתה, קריאת האות האחרונה בשורה העליונה היא קשה ביותר. מצד צורתה האות נראית כיו"ד ארמית סופית, אלא שגון צורה זה של האות יו"ד הוא קדום מאוד ואינו מתאים ללמ"ד שבשורה השנייה, שהיא מפותחת ושייכת לתקופה מאוחרת יותר. בדוחק רב אפשר לראות בה אל"ף מעוותת, שכן הקו השמאלי איננו במקומו וגם נטיית האלכסון אינה רגילה, וזאת רק אם מניחים שהקו הימני של האל"ף נשחק לגמרי. האות יכולה להיות גם גימ"ל, אלא שהאלכסון של זו צריך היה להיות זקוף יותר.

צילום: רשות העתיקות

העבודה שאין למבנה הזה חבר הופכת כל פירוש להשערה התלויה על בלימה, אך אם יש משהו בהשערה הזאת ייתכן שכבר לפי עדות המשנה הציון המורכב של היום היה כתוב על החותמות.

על פי זאת אני מבקש לפרש את הממצא שלפנינו כחותם כזה המתואר במשנה. לפי הצעתך, יש לקרוא את הכתובת שעל החותם כשלוש מילים מקוצרות המציינות את סוג הקרבן, את היום בשבוע ואת שם המשמר של אותו שבוע: דכ' א' / ג' ליה'. הקיצור הראשון דכ' מציינ את סוג הקרבן דכה, בארמית, בהתאם למסורת של בן עזאי במשנה; הקיצור השני הוא שם היום בשבוע, יום א' או יום ג'; והשלישי מציינ את שם המשמר: ליה' = ליהוריה. הלמ"ד שלפני שם המשמר בונה את שתי היחידות האחרונות של הכיתוב במבנה מקובל של תאריך: אחד [או שלושה] ליהוריה.

כאמור, פירושו המדויק של החותם יתברר רק עם גילוי ממצא מקביל לו, אך לפי שעה מן הראוי להביא בחשבון גם את הפירוש המוצע כאן. לפי פירוש זה, התגלית הארכאולוגית היא עדות חיה למנהל המקדשי כפי שהוא מתואר במשנה, כמו גם לשימוש במשמרות הכהונה לסימון שבועות השנה. לפי הצעה זו, המקורות הספרותיים והממצא הארכאולוגי מאירים זה את זה באור בהיר. בעזרת המשנה [והתלמוד] אנו יכולים לזהות את החפץ ואת תפקידו ולפרש את הכתובת שעליו; ומצד שני החפץ והכתב מעידים עדות מזהירה על ערכה של המסורת שנשמרה היטב במשנה ובתלמוד.

* פורסם לראשונה (בשינויים) בחידושים בארכיאולוגיה של ירושלים וסביבותיה – קובץ מחקרים (ד' עמית, ג"ד שטיבל, א' פלג-ברקת וד' בן-עמי עורכים), כרך ו, ירושלים תשע"ג, עמ' 105–109. נוסח רחב של הדברים עתיד לראות אור באחד הגיליונות הקרובים של כתב העת תרביץ.

ז-יח), ועבדו במקדש לסירוגין, שבוע עבודה לכל משמר, במחזור שנמשך כחצי שנה. מערכת זו, כסדרה, מאפשרת הענקת שם מובחן לכל שבוע לפי המשמר העובד בו, בדומה לשימוש ב"פרשת השבוע" בחוגים מסורתיים בימינו. שיטה כזאת משתקפת במגילות לוח השנה שנמצאו במערות שליד קומראן, שנוהגת בהם מערכת קבועה של סימון השבועות לפי המשמרות. השורות הבאות, למשל, מופיעות באחד מלוחות השנה הללו: ב-3 באביה הפסח, ב-1 בשכניה הנף (4Q320, 4 iv). כלומר: הקרבת הפסח תהיה ביום שלישי בשבוע של משמר אביה, והנפת העומר היא ביום ראשון בשבוע של משמר שכניה.

אזכור שם המשמר על החותמות אינו מפורש במשנה. זו אמרה רק "ושם היום כתוב עליהן מפני הרמאין". התלמוד הוא שהעלה את האפשרות של הוספת ציון המשמר כאמצעי חזק יותר למניעת רמאות. אבל ייתכן שהדבר נרמז כבר במשנה עצמה. לשון המשנה שצוטטה כאן היא לפי הנוסח בדפוסים החדשים, אבל הנוסח המקורי של המשנה הוא "ושם כל היום כתוב עליהן מפני הרמאין". כך הנוסח בכל כתבי היד, בדפוסים הראשונים וגם במובאות אצל הראשונים. אין ספק שהוא הנוסח המבוסס של המשנה ואין לפטור אותו כטעות מקרית.

המבנה התחבירי של הצירוף **שם כל היום** אינו מחוור: "כל היום" משמש תמיד כתואר הפועל לציון משך הפעולה, ואין הוא מופיע כשם עצם כמו במשפט שלפנינו. קל אפוא להבין מדוע העדיפו הדפוסים להשתמש בנוסח המתוקן "שם היום", בעל המבנה הפשוט. אך מה פשרו של הנוסח "שם כל היום"? האם ייתכן שכוונתו לשם המלא של היום, כלומר לתאריך מובנה, הכולל את היום בשבוע עם ייחוד נוסף, למשל שם השבת [המשמר]?

לא נכנסים לתוך הקורה

יעקב עציון

בישיבה שקיימה אחת מוועדות הכנסת הקודמת, אמר יו"ר הוועדה בסיכום הדין: "אני מקווה מאוד שגם בישיבה הבאה נוכל להיכנס לתוך עובי הקורה ולבחון את אותן סוגיות שהועלו כאן" (ל' בכסלו תשע"ב). הביטוי "להיכנס לעובי הקורה" נשמע כיום רבות, ומובנו המקובל הוא "לחדור לעומק העניין", "לעסוק בפרטים הקטנים". לעתים אף ניתן לפגוש שימוש בלשון מקבילה: "לחדור לעובי הקורה". כך למשל כתב שופט בהחלטה על מעצר חשוד: "אין בידי בית המשפט בשלב טרומי זה לחדור לעובי הקורה בטרם הובאו ראיות ובטרם נחקרו בעלי הדין ועדיהם חקירה מעמיקה". ברם, נראה שמשתקפת בשימושי לשון אלו איהבנה של הביטוי המקורי בסיום מסכת ברכות בתלמוד הבבלי מובאים דבריו של ר' אבין הלוי: "מאי דכתיב 'וענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלוהי יעקב' (תהלים כ, ב) – אלוהי יעקב ולא אלוהי אברהם ויצחק? מכאן לבעל הקורה שיכנס בעביה של קורה". שאלת האמורא היא מדוע נקרא כאן הקב"ה דווקא בשם "אלוהי יעקב" – ובתשובה מובא המשל על בעל הקורה, שראוי לו להיכנס בעובי הקורה. מדובר בקורת עץ שלה שני צדדים – צד הגזע, הרחב יותר וכבד יותר, והצד הפונה לצמרת, שהוא צר וקל יותר (כמוסבר במדרש שמות רבה א, ו: "זה שמתקן תקרה כראוי נותן עוביה של תקרה זו בצד ראשה של אחרת"). כלומר, כשמסדרים את קורות התקרה יש להניחן לסירוגין, גזע לצד צמרת, וכך נבנית התקרה כראוי). אם אדם נושא קורה לבניין ביתו ומבקש סיוע מחברו – ראוי לו לבעל הקורה שיעמוס על כתפו את הצד הכבד, עובייה של קורה, וייתן לחברו לשאת את צדה הקל יותר. להיכנס בעובי הקורה פירושו אפוא להיכנס תחת עובי הקורה ולשאת את משקלה – ולא להיכנס ולחדור לתוך עץ הקורה עצמה.

כך, מסביר ר' אבין, ראוי שדווקא יעקב יוזכר כשפונים ישראל לה' בצרתם, שהרי הוא "בעל הקורה" בהיותו האב הישיר של בני ישראל והיחיד שכל צאצאיו הם בני העם – בניגוד לאברהם ויצחק שהולידו גם את ישמעאל ואת עשו.

ביטוי ארמי מקביל ל"כניסה בעובי הקורה" מובא בלשון המדרש. בבראשית רבה (פרשה מא) מעירים חז"ל על הפסוק "וּבְאֶרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלֶעָמֹר וְהַמְלָכִים אֲשֶׁר אָתּוֹ וַיָּפּוּ אֶת רַפְאִים" (בראשית יד, ה) – "בעל קורה טעין בעוביה". השאלה המונחת ברקע דבריהם היא מדוע מוזכר דווקא כדרלעומר בשמו, שלא כמו יתר המלכים אשר אתו, והתשובה: לפי שהוא בעל הקורה, הגורם המרכזי במלחמה, הוא הטוען את צדה העבה. בעקבות דברי התלמוד הנזכרים נעשה הביטוי "להיכנס בעובי הקורה" רווח, ופירושו דרך כלל היה להיחלץ למשימה, לעמוס משא כלשהו על הכתפיים (דרך אגב, בנוסח הנדפס של פירוש רש"י למסכת ברכות באה גרסה אחרת בדברי התלמוד: "מכאן לבעל הקורה שיאחז בעובי הקורה"). פעמים רבות לשם הדוגמה כתבו פוסקי הלכה בראש תשובותיהם מדוע ראו צורך לעסוק באותה סוגיה. הנה קטע מתשובה של ר' יצחק בן ששת (ספרד' אלג'יה, המאה ה"ד) בעניין אדם שלא נהג כשורה בדיני משפחה:

בקנאתי לה' צבאות, וגם למען לא יאבד כל אשר לו... נכנסתי בזה בעובי הקורה וגערתי בו ברבים, ואמרת לי כי הוא מוחרם ומנודה לכל קהלות הקדש....

עיקר הכוונה בביטוי אינו "צלילה" לעומק הפרטים, אלא נטילת אחריות ונכונות לשאת בעול. ברם, הלשון "להיכנס בעובי" – שאינה מובנת לדוברים כיום ככניסה תחת משא – גרמה להבנה שלפיה כביכול נכנסים לתוך הקורה עצמה ומתעמקים בנבכי העניין, וכך נוצרו שימושים דוגמת אלו שנזכרו בפתחה: "לחדור לעובי הקורה", "להיכנס לתוך עובי הקורה".

"מאגרים" - אתר המילון ההיסטורי

בקרב יעלה למרשתת אתר "מאגרים" בגרסתו החדשה, ולראשונה ישולבו בו גם טקסטים מן העברית החדשה. אחד החיבורים החשובים שיופיעו באתר הוא ספר "תולדות הטבע" - תרגומו העברי של שלום יעקב אברמוביץ, הנודע בכינוי "מנדלי מוכר ספרים", לספרו של הזואולוג ד"ר הראלד לנץ.

בהקדמתו לכרך הראשון, שראה אור בלייפציג לפני 151 שנה ("בעלי החיים היונקים"), פירט אברמוביץ' בן ה-26 את הסיבות שהביאוהו לתרגם את הספר העוסק ב"שלושת הדברים שעליהם העולם קיים - החי, הצומח והדומם". לדבריו, אבותינו וחכמינו בדורות עברו הכירו היטב את הטבע ואת הברואים השונים, "ואין ספק שהיו לנו ספרים מדברים בכמו ענינים אלה", אך עם גלות ישראל אבדו הספרים ונשתכחה החכמה - ובעבודתו הוא רואה עצמו כמשיב לעם את נכסיו האבודים.

לא מעט מהשמות העבריים שבחר אברמוביץ' בתרגומו נקלטו בעברית החדשה, והם משמשים בה עד היום (לדוגמה: נחילאלי, שרקרק, עפרוני). שמות אחרים, כמו "הפרא" לזברה או "ארך הרגליים" לקנגורו, לא התקבלו ונותרו בין דפי הספר.

אחד החידושים במהדורת התרגום היה לוחות הציורים הצבעוניים שנוספו לו, וכדברי המחבר: "ועוד מעלה טובה ויקרה לספר זה כי יבואו בו ציורי היצורים בדמותם כצלמם, והמה פתוחי אבן ומשוחים בשר ויקר מחירים מאוד... ולא יצטרך הקורא לדמות החיה בדמיונו, כי בעיניו יביט ותמונת החיה יחזה".

הנה לשונו (בדילוגין):
 בצאת ישראל מארצו הקדושה ללכת גולה מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר, יצא ממנו כל הדרו ויאבדו כלי קדש, ספרי חכמתו, עד כי ברבות הימים לא נכרו עוד כי צמחו בכרם ה' צבאות בית ישראל, וגם לב היהודים נהפך לשנוא אותם ויחשבום לילדי נכרים... עד הניח ה' לעמו ויתן אותם לרחמים בעיני עמי הארצות ותהי הרוחה גם להחכמה ובני ישראל הולכים ביד רמה, הלוך וקרב אליה מעת לעת, ויד לשון עבר רוממה ובשם ה' תעשה חיל גם לעת זקנתה.
 ואנן, אשר מעודי היום הזה אוהב אנכי את שפת עבריה הקדושה, שרתי בלשונות ואוצר כל חמדה וסגלות הדת, חיינו ואורך ימינו, קנאתי לה קנאה גדולה בלמדי למודי התולדה ודרשתים מעל ספרי לשונות העמים, ואמרת מדוע יגרע חלק לשונו הקדושה בארץ, לבלתי תת לה החמודות האלה, ומדוע לא יחזו בני עמנו גם המה בגאות ה' ויתפלאו על חן מפלאות תמים דעים? עמלתי בזעת אפי להעתיק ספרי בלשון צחה וברורה למען ירוץ הקורא בו והתאמצתי בכל עוז לשפוך על העתקתי רוח שפת עבר ומליצותיה ולהעטיף רעיוני זרים במעטה קדש, וילדי נכרים אלה מתייהדים עד כי ידמה היהודי כי לשונו הקדושה חבלתם ויצאו ממקור ישראל.

העורך: יעקב עציון • סדר והפקה: אורית טפרברג

האקדמיה ללשון העברית, קריית האוניברסיטה בגבעת רם, ירושלים 91904 • טלפון: 02-6493555
 דואר אלקטרוני: orit@hebrew-academy.org.il • במרשתת: http://hebrew-academy.huji.ac.il